

EDUCAR PER A FUTURS ALTERNATIUS

Guia d'Educació per a la Justícia Global

"Anar més enllà del relat únic és anar fins als marges o les fronteres dels nostres imaginaris, fins a un lloc des d'on poder veure'ns a nosaltres mateixos d'una manera diferent i obrir-nos al que ens és desconegut"

Vanessa Andreotti

ÍNDEX

1 Presentació	2
2 La justícia global, un nou paradigma per fer front als reptes globals	3
3 L'Educació per a la Justícia Global, una eina per qüestionar i transformar el món	6
3.1 Reptes, injustícies globals i objectius de l'EpJG	7
3.2 Un concepte en evolució	14
4 10 claus per posar en pràctica l'EpJG	16
Agraïments	21
Bibliografia	22

1 PRESENTACIÓ

De *l'Educació per al desenvolupament* a *l'Educació per a la Justícia Global*. Sobre aquesta qüestió ha pivotat el treball de l'Eix d'Educació de Lafede.cat en els darrers temps. Què ha caracteritzat aquesta transició? Quines idees força orienten el nou paradigma educatiu? Aquestes preguntes i d'altres són les que han inspirat les reflexions que trobareu en aquest document.

El treball és fruit també del procés d'autocrítica de les experiències educatives de les entitats i de la necessitat d'articulació amb altres actors i amb l'entorn per donar resposta als reptes globals.

L'any 2013, fruit de la fusió entre les federacions catalanes d'ONG de pau, drets humans i desenvolupament, neix Lafede.cat—Organitzacions per a la Justícia Global, i amb aquesta es generalitza l'ús del terme justícia global en el sector de la cooperació, la pau i els drets humans. **En aquell moment, la nova comissió d'educació, que integrava entitats amb trajectòries i perspectives diferents, va elaborar el Manifest pel dret a una educació transformadora, el qual, partint d'aquesta riquesa i diversitat, articulava demandes concretes.**

Més tard, el 2016, va sorgir la necessitat de seguir compartint la nostra manera d'entendre l'educació, i ho vam fer preguntant a educadores socials i comuni-

tàries, professorat, activistes, artistes o acadèmiques, sobre la relació entre educació i justícia global. Fruit d'aquelles converses, **el 2017 es va publicar el vídeo "Eduquem per a la transformació social – Fent i Pensant la Justícia Global".**

El manifest i el vídeo ens han portat fins aquí. **El treball col·lectiu que teniu a les mans té per objectiu plasmar de forma escrita i organitzada, però també propera i directa, la nostra visió de l'Educació per a la Justícia Global**, així com els reptes globals que la converteixen en una estratègia imprescindible per a la transformació social.

Es tracta d'un text que vol ser útil a les entitats i a la mateixa federació per alimentar posicionaments en clau educativa, però també confiem que servirà per explicar i compartir amb la resta d'agents educatius la nostra manera d'entendre l'EpJG.

L'elaboració d'aquest document ha estat col·laborativa. L'Eix d'Educació de Lafede.cat s'ha reunit en diverses ocasions per discutir i aprofundir sobre alguns dels aspectes del document. També hem comptat amb el suport d'una estudiant de màster en pràctiques, que ha col·laborat estretament amb l'equip tècnic de Lafede.cat, tant en la concepció dels tallers com en la redacció del document.

1 PRESENTACIÓ

2 LA JUSTÍCIA GLOBAL, UN NOU PARADIGMA PER FER FRONT ALS REPTES GLOBAIS

3 L'EDUCACIÓ PER A LA JUSTÍCIA GLOBAL, UNA EINA PER QÜESTIONAR I TRANSFORMAR EL MÓN

4 10 CLAUS PER POSAR EN PRÀCTICA L'EPJG

AGRAÏMENTS

BIBLIOGRAFIA

2 LA JUSTÍCIA GLOBAL, UN NOU PARADIGMA PER FER FRONT ALS REPTES GLOBALS

El concepte de Justícia Global sorgeix als anys setanta des de la filosofia política, encara que **els seus orígens es poden remuntar als inicis del moviment internacionalista obrer i feminista, i a la seva noció de fraternitat i justícia entre els pobles**. La idea més recent de justícia global fa referència a diferents línies d'anàlisi sociopolítica a la recerca d'un món més just.

Lafede.cat se'l fa seu el 2013 com una palanca per fer avançar la feina de les organitzacions de cooperació, pau i drets humans, i per posicionar l'acció conjunta en un marc teòric i epistemològic compartit.

Tot seguit fem un recorregut per alguns dels conceptes, teories, autors i autores que, al llarg dels anys, han reflexionat sobre el corpus teòric de la justícia global:

LA IDEA DE JUSTÍCIA

Molts autors i autores han reflexionat i repensat el concepte de justícia, amb l'objectiu de crear polítiques locals i globals que puguin eliminar les injustícies. L'obra precursora de Rawls (1971) planteja que **un sistema institucional just és aquell que no premia ni castiga ningú pel seu origen, raça, gènere o classe social, ni tampoc per les habilitats i capacitats amb què neixen les persones**. Per a Rawls, res no justifica el tracte vers les persones a partir de qüestions que depenen de l'atzar i de les circumstàncies de naixement i socialització. Aquest plantejament de base és recollit i ampliat per la filosofia al llarg del segle XX. En particular per Habermas (1987), que proposa estendre la democràcia deliberativa per determinar els principis de la justícia transnacional, la qual cosa implica reconèixer l'existència d'un ordre institucional global injust i posa sobre la taula la responsabilitat dels països "enriquits" en la involució política i econòmica dels països "empobrits". Pogge (2007) reforça aquesta idea defensant la necessitat de fer reformes institucionals globals per enfrontar-se a l'extrema pobresa.

- 1 PRESENTACIÓ
- 2 **LA JUSTÍCIA GLOBAL, UN NOU PARADIGMA PER FER FRONT ALS REPTES GLOBALS**
- 3 L'EDUCACIÓ PER A LA JUSTÍCIA GLOBAL, UNA EINA PER QÜESTIONAR I TRANSFORMAR EL MÓN
- 4 10 CLAUS PER POSAR EN PRÀCTICA L'EPJG

AGRAÏMENTS

BIBLIOGRAFIA

INTERDEPENDÈNCIA I RESPONSABILITAT

Les contribucions teòriques feministes, com la de Fraser (2008), han sigut fonamentals per ampliar la noció de justícia, articulant la idea de la redistribució (classe) i de reconeixement de la diversitat (estatus). Per la seva banda, Nussbaum (2010) introdueix **el concepte d'interdependència global, basat en l'existència d'una responsabilitat mútua entre totes les persones i en la necessitat d'analitzar de forma crítica la connexió global-local i les conseqüències que se'n deriven**. Young (2011) també aprofundeix en la idea de responsabilitat, entesa com l'acció col·lectiva que parteix dels grups (o persones) que pateixen l'opressió i, per tant, com una clau per avançar cap a la justícia global. En aquesta mateixa línia, les epistemologies del sud guiades per De Sousa Santos (2011) centren les seves anàlisis en les persones que veuen les seves aspiracions negades pel sistema hegemònic, revisant el concepte clàssic de cosmopolitisme lligat a l'universalisme, la tolerància o la ciutadania global entre altres i introduint la idea del cosmopolitisme subaltern o d'oposició, com una eina cultural i política de la globalització contrahegemònica.

VIDA EN COMÚ

En els darrers anys, autors com Aznar i Barrón (2017) plantegen la necessitat d'un pensament sistèmic i complex que articuli les necessitats i els condicionants globals amb les possibilitats i pràctiques locals. Vanessa Andreotti (2015) planteja una **concepció de justícia global equilibrada, que supera la dicotomia nord-sud i ens obliga a repensar-nos individualment i col·lectivament en les nostres relacions de poder**, a assumir els nostres privilegis de classe, gènere, raça, sexe, etc., per avançar cap a models de justícia que impliquin reconeixement i reparació. Des de l'economia feminista, Silvia Federici (2019) recupera la idea del "comú", entesa com la cooperació amb els altres, la reconstrucció dels lligams que ha destruït el sistema capitalista, lligams amb les persones, amb la natura, amb els animals. Federici situa l'esperança en la capacitat de la societat per repensar les formes comunitàries de vida.

1 PRESENTACIÓ

2 LA JUSTÍCIA GLOBAL, UN NOU PARADIGMA PER FER FRONT ALS REPTES GLOBAIS

3 L'EDUCACIÓ PER A LA JUSTÍCIA GLOBAL, UNA EINA PER QÜESTIONAR I TRANSFORMAR EL MÓN

4 10 CLAUS PER POSAR EN PRÀCTICA L'EPJG

AGRAÏMENTS

BIBLIOGRAFIA

EQUILIBRI DE SABERS

Més recentment, des de CLACSO (Consejo Latinoamericano de Ciencias Sociales), teòriques feministes defensen la idea d'una justícia cognitiva, que posa al descobert els perills d'una única història, de la manca d'equilibri entre els sabers del sud i del nord globals, i que dona valor a les savieses ancestrals. També des dels feminismes comunitaris autores com Lorena Cabnal o Sílvia Rivera Cusicanqui **reivindiquen l'existència d'una multiplicitat de formes de pensar, conèixer sentir i viure que han estat excloses del pensament hegemònic i que no poden obviar-se en la construcció del concepte de justícia global.**

Per Lafede.cat, la justícia global parteix d'una concepció de la justícia en majúscula, que va més enllà dels sistemes judicials dels estats sobirans. Es tracta d'una justícia universal, d'aplicació per a tots els éssers humans pel sol fet d'existir, una concepció que comparteix amb la noció de dret humà.

El 2014, Lafede.cat va elaborar una primera definició del concepte de justícia global en el seu document [Treballar per la justícia global en un món global](#): “La justícia global té com a objectiu la transformació de les relacions de poder que generen desigualtats arreu, mitjançant –

entre d'altres– la redistribució dels béns i l'educació per una ciutadania global”.

En els darrers anys hem fet nostre el concepte de justícia global com a **paradigma d'interconnexió de tots els éssers humans, que busca el reconeixement, la denúncia i la reparació de les injustícies arreu**. És en aquesta dimensió d'interconnexió que la justícia es concep com a global, i que els compliments o incompliments ens afecten de manera personal i col·lectiva i esdevenen responsabilitat de tots i cadascú de nosaltres –persones, col·lectius, estats, empreses, institucions, etc.–. **La justícia global esdevé, doncs, una estratègia per incidir en les estructures econòmiques, polítiques i socials, tant a escala global com local, i per qüestionar els models de vida i de desenvolupament tant individuals com col·lectius, amb l'objectiu de transformar les relacions de poder perquè es garanteixi l'eliminació de tota forma de violència i la sostenibilitat de la vida en el planeta.**

1 PRESENTACIÓ

2 LA JUSTÍCIA GLOBAL, UN NOU PARADIGMA PER FER FRONT ALS REPTES GLOBAIS

3 L'EDUCACIÓ PER A LA JUSTÍCIA GLOBAL, UNA EINA PER QÜESTIONAR I TRANSFORMAR EL MÓN

4 10 CLAUS PER POSAR EN PRÀCTICA L'EPJG

AGRAÏMENTS

BIBLIOGRAFIA

3 L'EDUCACIÓ PER A LA JUSTÍCIA GLOBAL, UNA EINA PER QÜESTIONAR I TRANSFORMAR EL MÓN

Són molts els reptes que planteja l'actual situació de crisi política, econòmica, ambiental i social en què es troba el món. La pobresa, les violències i les desigualtats, lluny d'erradicar-se s'estenen, i els escenaris polítics, econòmics, socials i ambientals són incerts. **Necessitem desenvolupar processos reflexius i dissenyar eines per aprendre a viure en un món divers i complex, i en un planeta amb recursos limitats**, i l'Educació per a la Justícia Global (en endavant, EpJG) és una oportunitat per fer-ho.

Les organitzacions de justícia global treballem per eradicar un ampli ventall d'injustícies globals i les organitzem sobre la base de les lluites dels diferents moviments socials. No és l'objecte d'aquest document aprofundir en les injustícies i les seves causes, però sí que necessitem compartir-les per posar-les en relació amb els objectius educatius que ens plantejem i amb els reptes globals als quals intentem fer front.

- 1 PRESENTACIÓ
- 2 LA JUSTÍCIA GLOBAL, UN NOU PARADIGMA PER FER FRONT ALS REPTES GLOBAIS
- 3 L'EDUCACIÓ PER A LA JUSTÍCIA GLOBAL, UNA EINA PER QÜESTIONAR I TRANSFORMAR EL MÓN
- 4 10 CLAUS PER POSAR EN PRÀCTICA L'EPJG

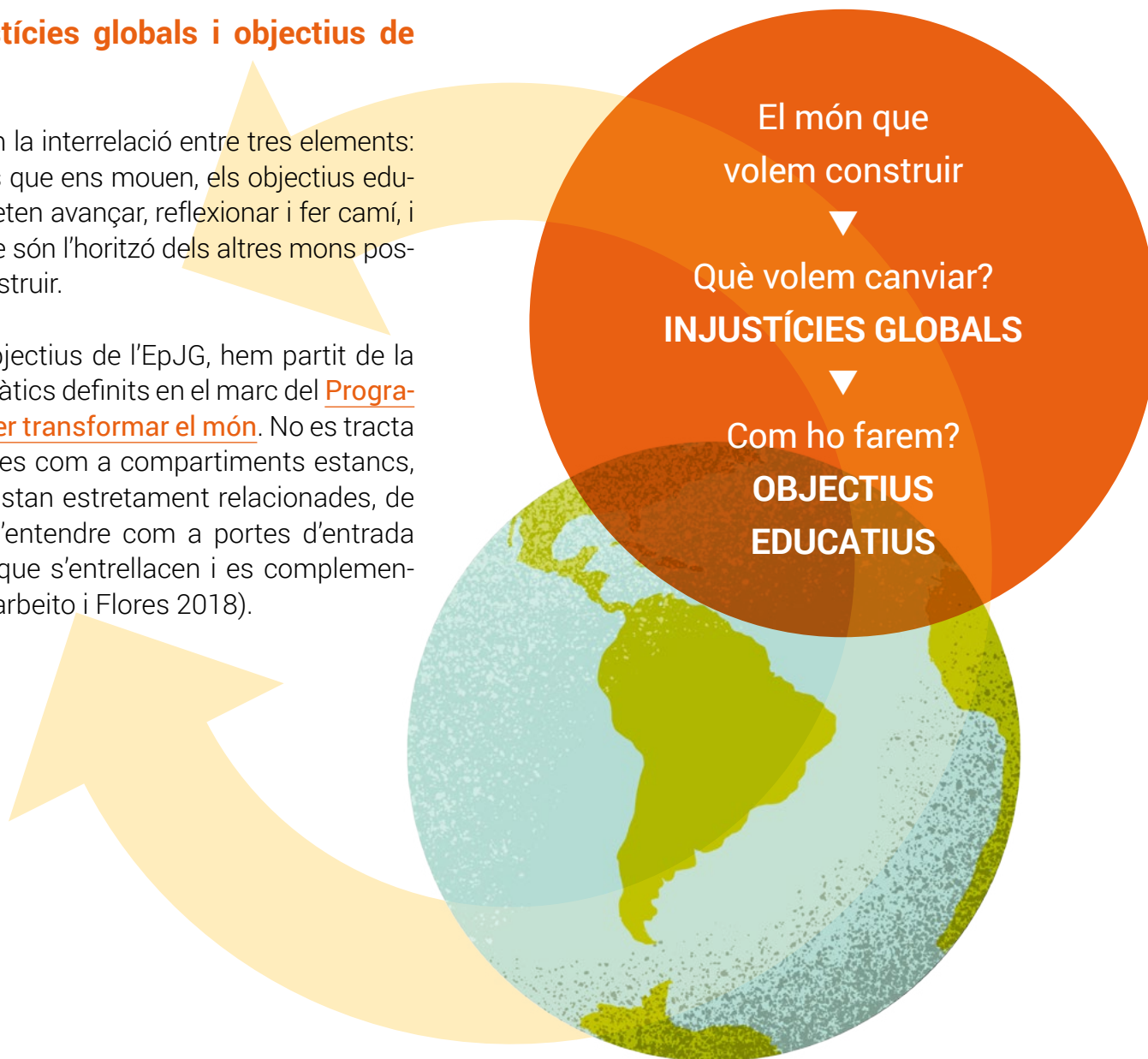
AGRAÏMENTS

BIBLIOGRAFIA

3.1 Reptes, injustícies globals i objectius de l'EpJG

Tot seguit compartim la interrelació entre tres elements: les injustícies globals que ens mouen, els objectius educatius que ens permeten avançar, reflexionar i fer camí, i els reptes globals que són l'horitzó dels altres mons possibles que volem construir.

Per organitzar els objectius de l'EpJG, hem partit de la proposta d'eixos temàtics definits en el marc del [Programa Competències per transformar el món](#). No es tracta de temàtiques enteses com a compartiments estancs, sinó tot el contrari, estan estretament relacionades, de manera que s'han d'entendre com a portes d'entrada als diversos sabers que s'entrellacen i es complementen (Massip, Egea, Barbeito i Flores 2018).

1 PRESENTACIÓ

2 LA JUSTÍCIA GLOBAL, UN NOU PARADIGMA PER FER FRONT ALS REPTES GLOBALES

3 L'EDUCACIÓ PER A LA JUSTÍCIA GLOBAL, UNA EINA PER QÜESTIONAR I TRANSFORMAR EL MÓN

4 10 CLAUS PER POSAR EN PRÀCTICA L'EPJG

AGRAÏMENTS

BIBLIOGRAFIA

PER UN MÓN AMB DRETS

VOLEM CANVIAR **INJUSTÍCIES GLOBALES**

- Les relacions desiguals de poder.
- Les retallades de drets civils, polítics, econòmics, socials i culturals.
- Les traves a la mobilitat humana.
- La precarietat i l'explotació laboral.
- La visió adultocèntrica del món i la manca de reconeixement i aplicació dels drets dels infants.
- La vulneració del dret a la privacitat.
- La criminalització de la protesta i de la dissidència.
- L'incompliment dels drets humans a les empreses deslocalitzades.
- La discriminació de les persones amb diversitats / no normatives.
- La corrupció i la manca de models de democràcia participativa.

OBJECTIUS EDUCATIUS **AMB ENFOCAMENT DEMOCRÀTIC I DE DRETS HUMANS**

- Analitzar les lògiques de poder del sistema econòmic, polític i social actual i la governança que se'n deriva.
- Fomentar una ciutadania crítica, respectuosa, activa i conscient en la defensa dels drets humans.
- Promoure la co-construcció d'una societat radicalment democràtica, participativa i horitzontal.

1 PRESENTACIÓ

2 LA JUSTÍCIA GLOBAL, UN NOU PARADIGMA PER FER FRONT ALS REPTES GLOBALES

3 L'EDUCACIÓ PER A LA JUSTÍCIA GLOBAL, UNA EINA PER QÜESTIONAR I TRANSFORMAR EL MÓN

4 10 CLAUS PER POSAR EN PRÀCTICA L'EPJG

AGRAÏMENTS

BIBLIOGRAFIA

PER UN MÓN AMB JUSTÍCIA ECONÒMICA

VOLEM CANVIAR **INJUSTÍCIES GLOBALES**

- La jerarquització de les relacions socials, que situa el capital sobre el treball i les persones enriquides sobre les empobrides.
- La concentració de capital i poder en poques mans.
- L'economia especulativa i el frau fiscal.
- Els tractats de lliure comerç que privilegien els interessos del capital i vulneren els drets humans.
- La mercantilització dels béns comuns i d'altres aspectes de la vida quotidiana.
- La productivitat econòmica com a única mesura de valor de l'ésser humà.
- L'individualisme com a valor de progrés i de desenvolupament personal.
- La pobresa.

OBJECTIUS EDUCATIUS **AMB ENFOCAMENT DE JUSTÍCIA ECONÒMICA**

- Fomentar el coneixement del sistema econòmic, polític i social actual, i les desigualtats que se'n deriven.
- Oferir oportunitats per aprendre i posar en pràctica alternatives econòmiques i d'acció social que mantinguin la cohesió social i satisfacin les necessitats bàsiques de les persones.
- Promoure valors com la solidaritat, la cura o la cooperació.

1 PRESENTACIÓ

2 LA JUSTÍCIA GLOBAL, UN NOU PARADIGMA PER FER FRONT ALS REPTES GLOBALES

3 L'EDUCACIÓ PER A LA JUSTÍCIA GLOBAL, UNA EINA PER QÜESTIONAR I TRANSFORMAR EL MÓN

4 10 CLAUS PER POSAR EN PRÀCTICA L'EPJG

AGRAÏMENTS

BIBLIOGRAFIA

PER UN MÓN EQUITATIU I FEMINISTA

VOLEM CANVIAR **INJUSTÍCIES GLOBALS**

- Sistema cisheteropatriarcal* i androcèntric que situa determinades persones i col·lectius en una posició d'inferioritat i subordinació en les diverses esferes de la vida.
- Violències masclistes.

- Violències sexuals.
- Discriminació per raó de sexe, gènere i orientació sexual.

* Sistema social dominat per homes, heterossexuals i cisgènere, aquests últims, definits perquè la seva identitat coincideix amb el seu fenotip sexual.

OBJECTIUS EDUCATIUS **AMB PERSPECTIVA FEMINISTA**

- Fomentar la comprensió de la lògica patriarcal del sistema econòmic, polític i social actual i treballar per erradicar les desigualtats socials que s'originen per raó de gènere, sexe o afinitat sexual.

- Oferir oportunitats per desconstruir estereotips de gènere i revisar les pròpies actituds, privilegis i relacions, des d'una lògica no binària, des del respecte i el principi d'equitat.
- Promoure la reflexió sobre la coneixença del propi cos per a l'exercici del dret a la llibertat sexual.

1 PRESENTACIÓ

2 LA JUSTÍCIA GLOBAL, UN NOU PARADIGMA PER FER FRONT ALS REPTES GLOBALS

3 L'EDUCACIÓ PER A LA JUSTÍCIA GLOBAL, UNA EINA PER QÜESTIONAR I TRANSFORMAR EL MÓN

4 10 CLAUS PER POSAR EN PRÀCTICA L'EPJG

AGRAÏMENTS

BIBLIOGRAFIA

PER UN MÓN EN PAU I LLIURE DE TOTA MENA DE VIOLÈNCIES

VOLEM CANVIAR **INJUSTÍCIES GLOBALES**

- La violència com a mecanisme de resolució de conflictes i la guerra com a forma de resoldre conflictes polítics.
- El negoci de les armes i l'escalada armamentista.
- La cultura militaritzada.
- La violència que força les persones a migrar.
- La violència estructural que genera desigualtats i exclusió.
- El creixement de tots els fonamentalismes i totalitarismes violents i dels discursos de l'odi.

OBJECTIUS EDUCATIUS **AMB ENFOCAMENT DE PAU I NOVIOLÈNCIA**

- Oferir oportunitats educatives per identificar totes les formes de violència, com a base per a la construcció de societats respectuoses amb tots els éssers vius.
- Fomentar el coneixement i la posada en pràctica de dinàmiques d'empatia i respecte a l'altre i de resolució pacífica de conflictes.
- Promoure la noviolència entre pobles, col·lectius i persones, com a estratègia de resistència.

1 PRESENTACIÓ

2 LA JUSTÍCIA GLOBAL, UN NOU PARADIGMA PER FER FRONT ALS REPTES GLOBALES

3 L'EDUCACIÓ PER A LA JUSTÍCIA GLOBAL, UNA EINA PER QÜESTIONAR I TRANSFORMAR EL MÓN

4 10 CLAUS PER POSAR EN PRÀCTICA L'EPJG

AGRAÏMENTS

BIBLIOGRAFIA

PER UN MÓN INTERCULTURAL I ANTIRACISTA

VOLEM CANVIAR **INJUSTÍCIES GLOBALES**

- El racisme social i institucional.
- La jerarquitització de les relacions socials que atorga privilegis a les persones blanques, a determinades cultures, etc.
- L'hegemonia cultural que deslegitima els sabers tradicionals, ancestrals, etc.
- Les pràctiques polítiques, culturals i socials, herència del colonialisme.

OBJECTIUS EDUCATIUS **AMB PERSPECTIVA D'INTERCULTURALITAT CRÍTICA**

- Educar per a la comprensió de l'herència colonial en les estructures socials, culturals, polítiques i econòmiques, i per posar en valor la diversitat cultural com a riquesa.
- Fomentar el treball per a l'erradicació d'estereotips i prejudicis que impedeixen l'establiment de relacions equitatives.
- Promoure la lluita antiracista per aconseguir canvis estructurals.

1 PRESENTACIÓ

2 LA JUSTÍCIA GLOBAL, UN NOU PARADIGMA PER FER FRONT ALS REPTES GLOBALES

3 L'EDUCACIÓ PER A LA JUSTÍCIA GLOBAL, UNA EINA PER QÜESTIONAR I TRANSFORMAR EL MÓN

4 10 CLAUS PER POSAR EN PRÀCTICA L'EPJG

AGRAÏMENTS

BIBLIOGRAFIA

PER LA SOSTENIBILITAT DE LA VIDA

VOLEM CANVIAR **INJUSTÍCIES GLOBALES**

- El canvi climàtic.
- El malbaratament i la gestió inadequada dels béns naturals.
- El consumisme, que ignora l'impacte dels béns adquirits sobre el nostre entorn i les persones.
- La indústria extractiva, el model agroindustrial i els macroprojectes energètics que atempten contra el medi.
- L'acaparament de terres per part de les oligarquies.
- L'antropocentrisme, que menysté la resta d'espècies del planeta.

OBJECTIUS EDUCATIUS **AMB ENFOCAMENT DE JUSTÍCIA AMBIENTAL**

- Oferir oportunitats educatives per conèixer les conseqüències actuals de la nostra forma de vida sobre el medi i per comprendre i revertir el model agroindustrial, comercial i productiu.
- Fomentar el coneixement i la posada en pràctica d'alternatives de consum basades en l'economia social i solidària.
- Promoure models econòmics i socials respectuosos amb el planeta i que no comprometin la viabilitat de la vida en un futur.

1 PRESENTACIÓ

2 LA JUSTÍCIA GLOBAL, UN NOU PARADIGMA PER FER FRONT ALS REPTES GLOBALES

3 L'EDUCACIÓ PER A LA JUSTÍCIA GLOBAL, UNA EINA PER QÜESTIONAR I TRANSFORMAR EL MÓN

4 10 CLAUS PER POSAR EN PRÀCTICA L'EPJG

AGRAÏMENTS

BIBLIOGRAFIA

3.2 Un concepte en evolució

Entenem l'Educació per a la Justícia Global com un **paradigma que proporciona eines per qüestionar i transformar de manera crítica el model social, polític i econòmic existent**, un model que genera violències estructurals que deriven en greus injustícies socials. Partim de la idea de ciutadania global per assenyalar la pertinença a un sol món, i de presa de consciència sobre l'oportunitat que totes i tots tenim en la promoció de la justícia social i l'equitat.

Es tracta d'un enfocament educatiu que **compta amb una llarga trajectòria de més de cinc dècades i que ha anat evolucionant a mesura que es donaven canvis en el context internacional**. Els diferents enfocaments anomenats també generacions de l'Educació per al Desenvolupament (Mesa 2000), han estat una eina d'anàlisi útil vinculada a l'evolució dels models de la cooperació internacional: caritativoassistencial, desenvolupista, desenvolupament crític, desenvolupament humà i sostenible i ciutadania global (Massip, Egea, Barbeito i Flores 2018). Actualment, però, algunes veus dins el sector la posen en qüestió i plantegen la necessitat de revisar les relacions pedagògiques amb nous o recuperats continguts, pràctiques, escenaris, sabers, cosmovisions o principis (Celorio & Celorio, 2011).

El fet de qüestionar la idea de desenvolupament i comprendre-la des d'una perspectiva global ha fet emergir, al llarg dels darrers anys, moviments per a la justícia global

que donen a l'EpJG un caràcter marcat per la necessitat d'incidir políticament per millorar les condicions de vida de les persones i dels pobles. L'EpJG es converteix en un instrument essencial perquè la societat prengui consciència de les creences sobre les quals construeix el seu coneixement, així com de les injustícies, les seves causes i les accions de transformació social que es poden articular.

En el context català, l'apropiació del paradigma de la justícia global (que trenca amb el concepte de nord-sud) afavoreix l'articulació de diferents enfocaments i epistemologies en l'àmbit teoricopràctic, com per exemple les aportacions des d'enfocaments crítics, ecofeministes o descoloniais, juntament amb pràctiques transformadores com l'aprenentatge servei crític, l'educació popular o l'educació emocional. **És a aquesta confluència d'enfocaments i a la redefinició de conceptes i pràctiques que anomenem Educació per a la Justícia Global, un concepte en construcció.**

La definició tancada d'un concepte polisèmic sempre tendeix a estar abocada a crítiques o confusions (Massip, Egea, Barbeito i Flores 2018); però alhora, consensuar-ne una que sigui construïda de forma col·lectiva i compartida i que estigui oberta a la revisió constant permet també reflexionar, sistematitzar o avaluar la pròpia pràctica educativa des d'un marc de referència comú.

1 PRESENTACIÓ

2 LA JUSTÍCIA GLOBAL, UN NOU PARADIGMA PER FER FRONT ALS REPTES GLOBAIS

3 L'EDUCACIÓ PER A LA JUSTÍCIA GLOBAL, UNA EINA PER QÜESTIONAR I TRANSFORMAR EL MÓN

4 10 CLAUS PER POSAR EN PRÀCTICA L'EPJG

AGRAÏMENTS

BIBLIOGRAFIA

La nostra definició d'Educació per a la Justícia Global (EpJG)

L'Educació per a la Justícia Global té com a finalitat **promoure una consciència crítica sobre les causes que generen desigualtats i conflictes, i contribuir al canvi d'actituds i de pràctiques** que facin possible societats corresponsables, respectuoses i compromeses amb l'acció transformadora i la generació d'alternatives (Rubio i Lucchetti, 2016).

Es tracta de **processos educatius** que parteixen del reconeixement de la vulnerabilitat de la vida i de l'afirmació de la relació d'interdependència i ecodependència com un element inherent a la naturalesa humana. Aquesta presa de consciència és clau per afavorir un apoderament col·lectiu que posa el focus en les relacions humanes, valora la riquesa i la diversitat de sabers i propicia espais de cura i autocura.

En l'EpJG és tan important el per a què com el com, d'aquí ve la importància de destacar els aspectes de mètode que la defineixen: la necessitat de tenir en compte tots els contextos d'interrelació de les persones al llarg de la vida (família, comunitat, entorn laboral, etc.) com a espais d'aprenentatge; l'aposta per metodologies actives i participatives que promouen un aprenentatge significatiu, aplicat des de l'emoció, el cos i la reflexió; i el foment de l'emancipació crítica, entesa com "l'aprendre a pensar i desenvolupar el coneixement per actuar en favor d'allò que un creu" (Cornet, 2015).

1 PRESENTACIÓ

2 LA JUSTÍCIA GLOBAL, UN NOU PARADIGMA PER FER FRONT ALS REPTES GLOBAIS

3 L'EDUCACIÓ PER A LA JUSTÍCIA GLOBAL, UNA EINA PER QÜESTIONAR I TRANSFORMAR EL MÓN

4 10 CLAUS PER POSAR EN PRÀCTICA L'EPJG

AGRAÏMENTS

BIBLIOGRAFIA

4 10 CLAUS PER POSAR EN PRÀCTICA L'EPJG

Acabem aquest document compartint 10 elements clau per aprofundir en el sentit i la finalitat de l'Educació per a la Justícia Global.

1 EDUQUEM PER QÜESTIONAR: ALLÒ EDUCATIU ÉS POLÍTIC

- Fem de l'educació una eina per a l'emancipació crítica, que proveeixi les persones dels aprenentatges, habilitats, eines emocionals i actituds que li permetin actuar en favor d'allò que creu. Posem en valor la dimensió política dels processos educatius com a espais d'incidència institucional.
- Desenvolupem pedagogies de la pregunta, més que no pas de la resposta, fomentant en les persones l'adquisició de la competència d'aprendre a pensar.
- Fomentem el pensament crític per posar en qüestió les concepcions preestablertes, tant pel que fa a nosaltres mateixes com a les relacions socials o al mateix sistema. Fem de la pràctica i la interacció amb l'entorn proper un espai privilegiat per a la indagació crítica.
- Eduquem en la controvèrsia i el dissens, fent del respecte a les opinions diferents i de l'acceptació de la complexitat, capacitats que ens allunyin de la polarització social i dels extremismes violents.

2 EDUQUEM EN LA CONSCIÈNCIA DE LA INTERDEPENDÈNCIA I L'ECODEPENDÈNCIA

- Treballem des de les interdependències per prendre consciència de la interrelació entre problemàtiques globals i locals amb causes comunes i per posar el focus en les persones i les relacions humanes.
- Aprofitem que es desdibuixa la idea de nord i sud per prendre consciència de les nostres vulnerabilitats, enteses, no com a elements negatius, sinó com a palanques d'empoderament col·lectiu. Només si ens reconeixem en la vulnerabilitat podrem generar comunitat i construir consciència de pertinença a una comunitat d'iguals en drets i dignitat.
- Apostem pel treball experiencial i vinculat al context local que permet comprendre les injustícies del nostre entorn per fer després el vincle amb la seva dimensió global. Les entitats de justícia global facilitem la visió global al territori, en som garants; només així és possible construir alternatives al sistema que siguin viables i tinguin perspectiva global. de la complexitat, capacitats que ens allunyin de la polarització social i dels extremismes violents.

1 PRESENTACIÓ

2 LA JUSTÍCIA GLOBAL, UN NOU PARADIGMA PER FER FRONT ALS REPTES GLOBAIS

3 L'EDUCACIÓ PER A LA JUSTÍCIA GLOBAL, UNA EINA PER QÜESTIONAR I TRANSFORMAR EL MÓN

4 10 CLAUS PER POSAR EN PRÀCTICA L'EPJG

AGRAÏMENTS

BIBLIOGRAFIA

3 DESAPRELEM LA MANERA DE MIRAR EL MÓN

- Prenguem consciència del pensament hegemònic o universal, que no és casual i s'ha imposat des del poder i des del colonialisme. Desconstruïm-lo a partir de la presa de consciència dels sabers perduts al llarg de la història. Desenvolupem una mirada crítica vers el model socioeconòmic i cultural hegemònic.
- Impulsem eines educatives que ens ajudin a revisar tot aquell coneixement adquirit que no ens deixa imaginar altres maneres de fer, de viure, més respectuoses amb tots els éssers vius. Cal prendre consciència dels privilegis propis i de l'opressió que aquests exerceixen sobre altres persones.
- Dialoguem i deixem-nos interpel·lar per altres sabers, identitats i maneres de viure que qüestionin el nostre imaginari col·lectiu, enriqueixin la nostra mirada del món i ens ajudin a deixar de percebre la diferència com una amenaça.

4 APRELEM COL·LECTIVAMENT

- Construïm el coneixement en la interacció amb els altres, a partir del diàleg i l'escolta activa, promovent el respecte cap a les opinions diferents, sense jutjar ni imposar una raó.
- Generem coneixement a partir de la interacció entre les fonts teòriques, l'experiència personal i col·lectiva i la interacció amb la realitat, seguint el model sociocrític.
- Fomentem l'ús de metodologies participatives i cooperatives que afavoreixin les habilitats comunicatives i socials necessàries per al treball en equip.
- Eduquem des del respecte a totes les persones que conformen l'acció educativa, reconeixent les estructures de poder que afecten les relacions educatives: adult/menor, educador/educand, administració/centre, finançador/finançat, etc.

1 PRESENTACIÓ

2 LA JUSTÍCIA GLOBAL, UN NOU PARADIGMA PER FER FRONT ALS REPTES GLOBAIS

3 L'EDUCACIÓ PER A LA JUSTÍCIA GLOBAL, UNA EINA PER QÜESTIONAR I TRANSFORMAR EL MÓN

4 10 CLAUS PER POSAR EN PRÀCTICA L'EPJG

AGRAÏMENTS

BIBLIOGRAFIA

5 EDUQUEM AMB LA TRIBU: TEIXIM COMUNITATS EDUCADORES

- Apostem per processos d'aprenentatge que transcendeixin els murs dels espais educatius i es connectin amb l'entorn i amb tots els agents socials que l'habiten.
- Deixem de concebre'ns com a agents socials o educatius aïllats, treballem amb una lògica comunitària.
- Dissenyem les propostes educatives en clau territorial, adaptant-les al context i comptant amb tots els agents que hi treballen. Reivindiquem l'acció comunitària com una oportunitat de vinculació, organització i suport mutu, i de defensa del caràcter heterogeni de les realitats col·lectives.

6 ACTUEM COM A FORMA D'EDUCAR

- Posem al centre de les nostres accions educatives les pràctiques de ciutadania per reconèixer-nos com a agents de canvi, prenent consciència del potencial transformador que tenim com a persones i col·lectius.
- Anem sempre a les causes, analitzem de forma crítica i recuperem la història per emprendre accions de transformació sistèmica que fugin de l'assistencialisme.
- Donem valor a les petites accions que poden esdevenir l'embrió d'una transformació més estructural, tant si sorgeixen a iniciativa individual com col·lectiva.

1 PRESENTACIÓ

2 LA JUSTÍCIA GLOBAL, UN NOU PARADIGMA PER FER FRONT ALS REPTES GLOBAIS

3 L'EDUCACIÓ PER A LA JUSTÍCIA GLOBAL, UNA EINA PER QÜESTIONAR I TRANSFORMAR EL MÓN

4 10 CLAUS PER POSAR EN PRÀCTICA L'EPJG

AGRAÏMENTS

BIBLIOGRAFIA

7 TRANSFORMEM LA NOSTRA REALITAT MÉS PROPERA

- Apliquem la màxima “pensa globalment i actua localment” en les propostes educatives. Contextualitzem i fem del nostre territori un laboratori per a la gestació d’alternatives i per a la transformació de les estructures econòmiques, socials i polítiques.
- Evitem ser una eina al “servei” del sistema, a partir de l’acció i la reflexió sobre les conseqüències i els límits de la nostra acció educativa. Només des de la pràctica i la reflexió contínua es pot viure un procés autèntic de transformació social.
- Articulem la diferència, la diversitat cultural i la procedència per desenvolupar accions educatives més transformadores. Anàlitzem les desigualtats des d’una visió històrica per comprendre les relacions de poder que hi ha al darrere.

8 TREBALLEM PELS PROCESSOS NO PELS RESULTATS

- Promovem processos d’aprenentatge que tinguin una visió integral de la persona, tenint en compte totes les seves dimensions: cognitiva, física, afectiva, social, comunicativa, espiritual, èticomorales i artística.
- Fomentem la participació dels protagonistes en tot el procés d’aprenentatge: diagnòstic, accions i avaluació participativa per afavorir que esdevinguin “agents de canvi”.
- Combinem la reflexió individual amb els processos d’aprenentatge social i dialògic per afavorir l’adquisició de coneixements i valors.
- Fem de l’experiència real i propera la base de l’aprenentatge significatiu.

1 PRESENTACIÓ

2 LA JUSTÍCIA GLOBAL, UN NOU PARADIGMA PER FER FRONT ALS REPTES GLOBAIS

3 L’EDUCACIÓ PER A LA JUSTÍCIA GLOBAL, UNA EINA PER QÜESTIONAR I TRANSFORMAR EL MÓN

4 10 CLAUS PER POSAR EN PRÀCTICA L’EPJG

AGRAÏMENTS

BIBLIOGRAFIA

9 NO DEFUGIM LA COMPLEXITAT

- Treballem des d'una perspectiva integrada dels aprenentatges que incorpori conceptes, procediments, habilitats, actituds i valors.
- Definim continguts d'aprenentatge complexos que incloguin l'anàlisi de les causes; la comprensió de l'entorn, de les altres persones i d'un mateix; les relacions de cooperació i d'interdependència positiva; i el compromís i la participació per a la transformació.
- Entenguem les temàtiques com a portes d'accés a sabers que s'interconnecten i es complementen fins a formar el corpus conceptual de l'Educació per a la Justícia Global.

10 POSEM EMOCIÓ, MENT I COS

- Donem espai a les cures en les propostes educatives, de manera que esdevinguin oportunitats per revisar privilegis i rols de poder o visibilitzar les tasques invisibles.
- Prenguem consciència de les pròpies emocions, de la codificació de gènere que tenen, dels usos dels temps i dels patrons interns, com a base per a l'autoestima i l'auto-responsabilitat. Apostem per metodologies socioafectives que permetin a les persones aprendre des de les emocions i a través dels llenguatges artístics que activen les dimensions socioafectives, relacionals i sensorials de l'aprenentatge.
- Recuperem el cos com a continent on tenen lloc les nostres emocions, pensaments i accions, i des d'on ens relacionem amb l'altre i amb la terra, amb inter i ecodependència.

1 PRESENTACIÓ

2 LA JUSTÍCIA GLOBAL, UN NOU PARADIGMA PER FER FRONT ALS REPTES GLOBAIS

3 L'EDUCACIÓ PER A LA JUSTÍCIA GLOBAL, UNA EINA PER QÜESTIONAR I TRANSFORMAR EL MÓN

4 10 CLAUS PER POSAR EN PRÀCTICA L'EPJG

AGRAÏMENTS

BIBLIOGRAFIA

AGRAÏMENTS

Aquest document no seria possible sense la col·laboració de moltes persones, a les quals volem agrair personalment la seva implicació:

Marina Arcusa, Judith Muñoz, Montse López, Elba Mansilla, Laia Capdevila, Cécile Barbeito, Elena Díez, Júlia Granell, Mireia Páez, Diego Aguilar, Sandra Martín, Juanan Montero, Carol Pujadas, Mariano Flores, Montse Bobés, Núria Gómez, June Orenga, Diana Osadci, Núria González, Marc Díaz, Emilio Romero, Lidón Martrat, Belén Camino, Núria Francolí, Laia Gómez, Marc Roger, Anna de Blas, Bibiana Ruberte, Anna Alié, Sílvia Ayala, Laura Huguet, Quim Lucha, Martí Zamora, Joan Rius, Xènia Gaval·là, Mònica Vega, Clàudia Salas, Montse Santolino, Pepa Martínez, Laura Rubio, Néstor Calbet, Marta Rovira, Isabelle Torallas, Dani Gómez-Olivé, Anna Palou, Gisela Gonzalo, Anna Domínguez i Georgina Casas

1 PRESENTACIÓ

2 LA JUSTÍCIA GLOBAL, UN NOU PARADIGMA PER FER FRONT ALS REPTES GLOBAIS

3 L'EDUCACIÓ PER A LA JUSTÍCIA GLOBAL, UNA EINA PER QÜESTIONAR I TRANSFORMAR EL MÓN

4 10 CLAUS PER POSAR EN PRÀCTICA L'EPJG

AGRAÏMENTS

BIBLIOGRAFIA

BIBLIOGRAFIA

- **Andreotti, V. et al.** (2015). *"Mapping interpretations of decolonization in the context of higher education"*. Revista Decolonization: Indigeneity, Education & Society, núm. 1, vol. 4.
- **Aznar Minguet, P., & Barrón Ruiz, Á.** (2017). *"El desarrollo humano sostenible: un compromiso educativo"*. Teoría de la Educación. Revista Interuniversitaria, núm 1, vol. 29. Salamanca.
- **Celorio & Celorio** (2011). *"¿Educación? para el ¿desarrollo?"*. Revista Pueblos, núm. 46. Paz con Dignidad.
- **Cornet, J et al.** (2015). *L'Éducation à la Citoyenneté mondiale dans les écoles de l'enseignement secondaire de la Fédération Wallonie Bruxelles. Rapport final.* HELMo. Brussel·les.
- **Da Sousa Santos, B.** (2002). *"Hacia una concepción multicultural de los derechos humanos"*. Revista el Otro Derecho, núm. 28. Bogotá.
- **Fraser, N.** (2008). *"La justicia social en la era de la política de identidad: redistribución, reconocimiento y participación"*. Revista de Trabajo, núm. 6. Madrid.
- **Habermas, J.** (1987). *Teoría de la acción comunicativa.* Taurus. Madrid.
- **Massip, Egea, Barbeito i Flores** (2018). *Competències per transformar el món.* Graó. Barcelona.
- **Mesa, M.** (2000). *"La Educación para el Desarrollo: entre la caridad y la ciudadanía global"*. Papeles para la Paz, núm. 70. Madrid.
- **Nussbaum, M. C.** (2010). *Not for Profit: Why Democracy Needs the Humanities.* Princeton University Press. New Jersey.
- **Pogge, T.** (2007). *"¿Qué es la justicia global?"*. Revista Latinoamericana de Filosofía, núm. 2, vol. 33, Buenos Aires.
- **Rawls, J.** (1971). *Teoría de la justicia.* Fondo de Cultura económica de España. Madrid.
- **Rubio, L. i Lucchetti** (2016). *Aprenentatge servei, Pau, Drets Humans i Solidaritat.* Noves propostes d'Educació per a la Justícia Global. Centre Promotor d'Aprenentatge Servei, Fundació Jaume Bofill. Barcelona.
- **Silvia Federici** (2018). *Tornar a encantar el món: el feminisme i la política dels comuns.* Tigre de paper. Barcelona.
- **Young, I. M.** (2011). *Responsabilidad por la justicia.* Morata. Madrid.

1 PRESENTACIÓ

2 LA JUSTÍCIA GLOBAL, UN NOU PARADIGMA PER FER FRONT ALS REPTES GLOBAIS

3 L'EDUCACIÓ PER A LA JUSTÍCIA GLOBAL, UNA EINA PER QÜESTIONAR I TRANSFORMAR EL MÓN

4 10 CLAUS PER POSAR EN PRÀCTICA L'EPJG

AGRAÏMENTS

BIBLIOGRAFIA

Lafede.cat • Organitzacions per a la justícia global

C. Tàpies, 1-3, 08001 Barcelona • Tel. 93 442 28 35 • informacio@lafede.cat • www.lafede.cat

Amb el suport de:

**Ajuntament
de Barcelona**

**Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament**

**Generalitat
de Catalunya**